

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	21.10.2019
Received / Makale Geliş	08.08.2019	Published / Yayınlanma	23.10.2019

İSTİKLAL MARŞI VE TATAR MİLLİ MARŞI ANT ETKENMEN'DE ANLAMSALEVREN VE KAVRAM HARİTALARI¹

SEMANTIC UNIVERSE AND CONCEPT MAPS IN TURKISH NATIONAL ANTHEM AND CRIMEAN TATAR NATIONAL ANTHEM ANT ETKENMEN

Yüksek Lisans Öğrencisi Bilgenur USLU

İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-3256-181X

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1456>

Reference: Uslu, B. (2019). İstiklal Marşı ve Tatar Milli Marşı Ant Etkenmen'de Anlamsal Evren ve Kavram Haritaları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43): 3064-3068.

ÖZET

Milli marşlar, ait oldukları milletlerin kültürünü, ruhunu ve kavramları değerlendirilme biçimini barındırmaktadır. Bunun yanında marşlarda kullanılan her kelime, o millete ait kültür haritasını çizmemizde de bize yol göstericidir. Türk cumhuriyetlerinin milli marşlarına bakıldığında ortaya çıkan kavram haritası ise oldukça zengindir. Bu şüphesiz Türk kavimlerinin yaşadığı sosyo-politik, coğrafik ya da kültürel şartlarla ilgilidir. Millet, milli ruh, hürriyet, savaşlar milli marşlar ile sembolleşen ve milletlerin kendilerinde ontolojik bir bilinç sağlamasında etkili olan kavramlardır. Bunun yanı sıra marşlar, ait oldukları milletler içinde bir saygınlık göstergesi sayılır. Bu doğrultuda ele aldığımız zaman İstiklal Marşı ve Ant Etkenmen marşlarında karşımıza ortak anlamsal evrene sahip birçok kavram çıkacaktır.

Ele aldığımız marşları incelediğimizde özellikle mücadele verme, savaştan çıkmış bir halk, millet kavramı, şehitlere bakış ve İslami düşünüş üzerinde duracağımız önemli noktalar olmaktadır. Biz çalışmamızda iki Türk Cumhuriyetinin milli marşlarını kavramsal açıdan ele alarak ortak unsurlarını açıklayacağız. Bunun yanı sıra iki marşı duygu ve düşünce paydalarıyla ele alarak karşılaştırmalı bir çalışma yöntemini de uygulayacağız.

Anahtar Kelimeler: Milli marşlar, Türk, Tatar, Kavram, Millet

ABSTRACT

National anthems embody the culture, spirit and concepts of the nations to which they belong. In addition, every word used in the anthems, guiding us to draw the cultural map of that nation. When the national anthems of the Turkish republics are examined, the concept map that emerges is quite rich. This is undoubtedly related to the socio-political, geographical or cultural conditions experienced by Turkish tribes. Nation, national spirit, freedom, wars are symbolized by national anthems and are effective in providing nations with ontological consciousness. In addition, anthems are regarded as an indicator of dignity among the nations to which they belong. In this context, when we consider the National Anthem and Ant Etkenmen marches, we will encounter many concepts with a common semantic universe.

When we examine the anthems we have dealt with, there are important points that we will focus on, especially the struggle, the concept of a people who have come out of war, the concept of nation, the martyrs and Islamic thought. In our study, we will explain the national anthems of the two Turkish Republics from a conceptual perspective and explain their common elements. In addition, we will apply a comparative method of study by considering the two anthems with the denominator of emotion and thought.

Key Words: National anthem, Turk, Tatar, Concept, Nation

¹ Bu Makale, IX. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi (Ukrayna/Kiev Mayıs 2019) kapsamında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Milli marşlar, milletlere ait kültür haritasını çıkarmak açısından büyük önem taşımaktadırlar. Özellikle bir mücadele geçmişi olan halkların milli marşlarına yansıttıkları kavramları ayrıntılarıyla ele önemli ve gereklidir. Türkiye Cumhuriyeti ve Kırım Tatar Özerk Cumhuriyeti'nde gurur duyulacak birçok isim vardır. Milli marş veya gimni (himni) kavramı Türk Cumhuriyetleri'nin milli marşlarının isimleri içerisinde geçmektedir. Azerbaycan Türkçesinde “*Dövlət himni*” Türkmen Türkçesinde “*Dövlət gimni*” gibi adlarla yer almaktadırlar. Söz konusu özel müzik parçası savaşta ve resmi günlerde orkestra tarafından ifa olunmaktadır (Hacıyeva, 2008:489). Milli marşların bir diğer önemi ise milletlerin yaşadığı olaylardan ziyade o milletin etnik ve dini imgelerini hatta mitolojisini bile ele alabiliyor olmasıdır. Bunun sebebi şüphesiz savaşların ve kapitalizmin artması ile gerçekleşen halkların ontolojik benliğini ortaya çıkarma girişimidir.

Türkiye'nin İstiklal Marşı 1921 yılında TBMM'de kabul edilmiştir. Türk milletinin anlayışını, düşmana karşı tavrını ve dik duruşunu eksiksiz şekilde içinde barındıran bu marş, halen okunmakta ve saygıyla anılmaktadır. Ant Etkemen, 1917 yılında yazılmasına karşın, sosyo-politik sebepler dolayısıyla ancak Sovyetlerin dağılmasıyla 1991 yılında kabul edilebilmiştir. Söz konusu iki halk verdiği mücadeleleri ve millet kavramlarına bakış açılarını yazın hayatlarına da geçirmişlerdir. Bizim inceleyeceğimiz noktalar bu halkların marşlarını anlamsal açıdan irdelemek ve bakış açılarını ulaştırmak olacaktır.

2. MEHMET AKİF ERSOY VE NUMAN ÇELEBİ CİHAN: İKİ MÜCADELE ADAMI VE YARATILAN “VATAN ŞUURU”

Ant Etkemen ve İstiklal Marşı'nın bazı ortak noktaları da şairlerin mücadelesi olmaktadır. Kırım Türkleri esaret hayatından çıkarken, bazı fikir adamlarının görüşlerinden etkilenirler. Bu fikir adamlarının en önemlisi Numan Çelebi Cihan'dır. Cafer Kırmır, kendisi için “Kırım tarihinin bu mümtaz gençliğinin en önemli simâsı da Çelebi Cihan'dır.” (Otar, 1968:6). Çelebi Cihan, çocukluğundan bu yana bir özgürlük mücadelesi vermiştir ve inkılapçı bir düşünce yapısına sahiptir. Hatta Kırım Talebe Cemiyeti'nin Nizamnamesi'ni de yazmıştır. Bu cemiyette “*millet*” meselesini ele almaktadırlar. Bu şüphesiz daha sonra değineceğimiz Ersoy'un fikri yapısına benzemektedir. Akif Müslümanlığın tembellik ve vurdumduymazlıkla, haksızlıklara ses çıkarmamakla ve medeniyetten geri kalmakla mümkün olamayacağını savunur (Arslan, 2015: 118). Cihan'ın Rusya Türkleri üzerinde de önemli çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Cihan, bu konuyu ele alırken işleri geciktirmemektedir ve bir millet düşüncesini yaratmaya çalışmaktadırlar (Saray, 1946:42). Bunun yanında yine Ersoy ile ortaklık gösteren dini çalışmaları da mevcuttur. Çelebi Cihan, müftülük görevini yaparken dini işlere de hız vermeye çalışmaktadır. 1917 yılında Kırım Cumhuriyeti'nin kurulmasında büyük rol oynamıştır ve ilk cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Ancak bu devlet uzun ömürlü olmayarak Ocak 1918'de Kurultay Hükümeti çökmüştür. Daha sonra Kırım Bolşevik istilasına uğramıştır (Kırımlı, 1996: 251). Çelebi Cihan, davası uğrunda şehit düşmüştür.

Çelebi Cihan gibi bir mücadele adamı olan Mehmet Akif de çocukluğundan bu yana “*millet*” için mücadele vermiştir. Akif, Osmanlı'nın yıkılışı, savaşları, milli mücadele ve diğer fikri gelişmelere yön veren bir kişilik olmaktadır. Onun aynı zamanda bir milletvekili olması da halkın diliyle yazmasına sebep olan faktörlerden biridir. Bunun yanında bir vatan şuru oluşturmasıyla da öncü milliyetçilerden sayılmaktadır. Çünkü savaşlarla birlikte gelişen vatan duygusu, Akif'in şiirleriyle körüklenmektedir ve onu milli marş yazmaya iten ana unsur da bu fikri yapıdır. Özüçetin, onun şairliğini anlatırken şöyle der:

“Bu durum, Mehmet Akif tarafından “Çanakkale Şehitlerine” adlı ölümsüz eseriyle belgelendi. Mehmet Akif, Türk'ün ölüm kalım savaşının hatırası, o eşsiz kahramanlığı aksettiren, Yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığının en önemli simgelerinden biri olan İstiklâl Marşı'nın yazarı oldu” (Özüçetin, 2012).

Numan Çelebi Cihan ile bu önderlikleri de ortak bir özellik sayılmaktadır. Ümmet birliğinden çok ulus birliğine önem veren Akif, çalışmalarını da tıpkı Çelebi Cihan gibi bu şekilde yürütmüştür. İki şairde mücadelelerinde “*egemenlik*” konusunda kesin kararlıdırlar.

2.1. Şairlerin Şiirdeki Tavrı

İstiklal Marşı'nda Ersoy, güçlü ve kahramanca “Korkma!” diyerek söze girmektedir. Marşın devam eden kısmında da korkusuz ve cesaretli tavrı devam etmektedir.

*“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım;
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”*

Dörtlüğü de buna uygundur. Şair, gücünü İslam'dan alır ve sürekli tekrar eden bir unsur olarak “Hakk” kelimesini de kullanmaktadır. İslami inanç çerçevesinde hareket ediş İstiklal Marşı'nda görülürken, Müslüman bir halk olan Kırım Tatarlarının marşında bu daha az görülmektedir. İslam düşüncesi inancı Ant Etkenmen içinde geçen “*Qurultaylı han bolsam/ Yene bir kün mezarlıklar kelir meni kömmege.*” Sözcüsünde görülebilmektedir. Bu şüphesiz İslam inancında yer alan “*topraktan geldik toprağa döneceğiz*” düşüncesiyle yakından ilgilidir. Çelebi Cihan, Kırım sahasında din konularına yönelmesi için çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, marş içinde duygu yoğunluğu ile birlikte cesur bir tavırdan çok “*farkındalık yaratmak isteyen*” bir tavır içindedir. Ant ederek söze başlayan Çelebi Cihan, kardeşleri için üzülen, ağlayan ya da kaygılanan konumdur. Şair, aslında bunu yazarak farkında bir halk yaratmak istemektedir.

3. ANT- YEMİN KAVRAMLARI

Ant ya da and içme Tanrı'yı veya kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulama, yemin ya da kendi kendine söz verme olarak tanımlanabilmektedir (Türk Dil Kurumu, [TDK], 1998:115). Ant Etkenmen'e adı çerçevesinde baktığımızda kendinden emin bir tavır görmekteyiz. Marşın tekrarlanan nakaratı olan “*Ant etkenmen, milletimin yarasını sarmağa!*” bölümü sürekli tekrar eden bir unsurdur. Bunun yanında İstiklal Marşı'nda ise Ersoy, yine kahramanca bir duruş sergiler ve marşın on kıtası da bu kahramanca duruşun ettiği yemin biçiminde ilerlemektedir. Ant Etkenmen marşını daha iyi anlatabilmek açısından göstermeyi uygun gördük.

*“Ant Etkenmen
Ant etkenmen, milletimin yarasını sarmağa!
Nasıl bolsın o zavallı qardaşlarım çürüsin?
Olar için ökünmesem, qayğırmasam, yanmasam,
Yüreğimde qara qanlar qaynamasın, qurusın.
Ant etkenmen, şu qararıq yurtqa şavle sepmeye.
Nasıl bolsın, eki qardas bir-birini körmesin!
Buni körip busanmasam, muğaymasam, yanmasam,
Közlerimden aqqan yaşlar derya-deñiz qan dolsın.
Ant etkenmen, söz bergenmen millet için ölmege,
Bilip, köpip milletimniñ közyaşını silmege.
Bilmiy, körmüy biñ yaşasam, Qurultaylı han bolsam,
Yene bir kün mezarlıklar kelir meni kömmege.”* (Cihan, 2002: 17).

4. YARALI DURUŞ VE SAVAŞTAN ÇIKIŞ

Ersoy, söz konusu marş yazarken şüphesiz halkı bilinçlendirmenin ve savaşa karşı daha umutlu hale getirmenin de hayalini kurmaktadır. Bu doğrultuda İstiklal Marşı zaten İstiklal Harbi yıllarında kabul görmüş bulunmaktadır. Şair, savaştan çıkmış bir millet kavramı üzerinde dururken, şehitleri anar ve savaşı için feda edilen her şeyin üzerinde durmaktadır.

“Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefansız vatani.

Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı.

Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatani.”

Sözceleri bize savaştan çıkan bir halkın düşünüşünü de vermektedir. Bunun yanında yazar, asla pes etmemiş ve kahramanca savaşmış halkını da anmaktadır. Ant Etkenmen’de ise marşın daha ilk satırlarında savaştan(karanlıktan) çıkmış bir halk karşımıza çıkar. *“Ant etmişim, şu karanlık yurda ışık saçmaya”* diyerek halkın karanlıktan çıktığını ve artık özgür olduğunu vurgulamaktadır. Bu sözce şairin lider kişiliği ile de alakalıdır. Çelebi Cihan, Kırım Tatar Cumhuriyeti’nin Cumhurbaşkanlığını da yapmış, bu yolda can vermiştir. Bunun yanında iki marşta da halk savaştan çıkmıştır ancak yine de umutludur.

5. ŞANLI İRK VE İRK BİLİNCİ

Savaşların halen sürüyor olması, etnik grupların çoğalmas ve halkın kendisine ontolojik bir bilinç sağlaması ırk, millet gibi kavramları ortaya çıkartmaktadır. Ersoy’un İstiklal Marşı içerisinde “ırk” kavramını kullanması tesadüf değildir. *İslamcılık* akımıyla anılan Ersoy, şüphesiz Türklük bilincine de sahip bir fikir adamıdır. Marş içinde geçen ve sürekli tekrar eden *“milletim”, “millet”, “ırkıma izmihlal”, “kahraman ırkıma”* sözceleri bunu kanıtlar niteliktedir. Türk ırkını yücelten Ersoy, bunu şüphesiz sahip olduğu vatan bilinciyle yapmaktadır. Çelebi Cihan ise marş içinde Tatarları yücelterek aynı şekilde *“millet için”, “tatarların yarasını sarmaga”* gibi kelimeleri tercih etmektedir. İki marş içinde millet ve ırk kavramı görüldüğü gibi büyük önem taşımaktadır. Şairler, milletlerine düşkünlüdür. İrk, iki marş içinde de şanlıdır ve yüceltilmektedir. Bu benzerlik şüphesiz Kurat’ın şu sözüyle açıklanmalıdır: *“Osmanlı seferleri esnasında Kırım Tatarları Osmanlı askerleri ile yakından temasa gelirler ve birbirlerini tanırlardı.”* (Kurat, 2002).

6. TOPRAK VE KAN KAVRAMLARINA BAKIŞ

Toprak, yurt kavramları Türk milleti için önemli kavramlardır. Türk cumhuriyetlerince kutsal sayılan bu iki kavram söz konusu iki marşta da farklı şekillerde girmişlerdir. Bunun haricinde toprak, İslami açıdan da ele alınması gereken bir kavramdır. İstiklal Marşı içinde toprak, şehitlerle birlikte anılır, toprağı kutsal yapan ana unsur şehitlerimizin kanıdır. *“Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, Şüheda!”/ Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal.*” Pasajları şehitlere ve kana bakış açısını kanıtlamaktadır. Şehit mertebesinin kutsallığı toprak kavramıyla birlikte ortaya çıkarılmıştır. Toprak, şehit kanlarıyla birlikte öyle kutsaldır ki herkes tarafından tanınıp bilinmelidir. *“Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı! Düşün altındaki binlerce kefansız vatani.”* Söz gruplarında Ersoy, halkın içinde millet düşüncesini de ortaya çıkarmak istemektedir.

Ant Etkenmen marşında ise İstiklal Marşı’nda olduğundan farklı bir bakış açısı sergilenmektedir. Kanlar, yurdu için üzülen halkın yüreğindedir ve halk eğer geçmişini bilmez ise o kan kurumaktadır. *“Yüreğimde qara qanlar qaynamasın, qurusın.”* ve *“Közlerimden aqqan yaşlar derya-deñiz qan dolsın”* sözceleri buna örnek olmaktadır. Kan, Ant Etkenmen’de cezalandırılış biçimidir. İstiklal Marşı’nda kutsal sayılan ve şehitler ile birlikte anılan kan, Ant Etkenmen’de daha çok acı çekmek ile özdeşleşir. Aynı zamanda yurdunu sevmeyenin, düşünmeyenin ve yurdu için üzülmemenin cezası da derya deniz kandır.

7. SONUÇ

İstiklal Marşı ve Ant Etkenmen halkı görüşlerini, duygularını ve hürriyete bakış açılarını yansıtmaktadır. İki halkında özgürlük kavramına bakışı aynıdır ancak kan, mezar gibi kavramları farklı açılardan değerlendirmektedirler. İki şairin birbirine benzeyen idealist, reformist tavırlarını da yeniden hatırlatmak doğru olacaktır. Ersoy ve Çelebi Cihan, bir şairden çok mücadele adamıdır. İki de milletin özgürlüğü için mücadele etmişlerdir ve devletin bekası için de önemli kişilikler olmuşlardır. Adı tarihten silinmeyecek olan bu iki şair, ait oldukları halk için de çok büyük önem taşımaktadırlar. Mehmet Akif, Çanakkale Savaşı yıllarında yazdığı şiirler ile askerleri bir “egemenlik” ateşi ile etkilemiş, Çelebi Cihan ise Kırım Tatar Cumhuriyeti için mücadele etmiştir. İrk bilincinde olan ve izinden giden

şairler, ömürlerini de bu yolda harcamışlardır. İstiklal Marşı ve Ant Etkenmen, hem yazarları hem de temaları açısından karşılaştırılmaya ve incelenmeye değerdir. Çünkü halkları her zaman heyecanlandıran bu iki metin, duygu yönünden de büyük önem taşımaktadırlar. Bunun yanında mitolojik düşünce açısından birçok benzerlik bulundurmaktadırlar. Savaşan çıkmış halk, halka sesleniş, millet kavramı, ırk kavramı, mezar, toprak, kan ve İslam inancı bu iki marş çerçevesinde yorumlayabildiğimiz bazı unsurlardır. İstiklal Marşı'nda yer alan İslami öğretiye ait unsurlar, Ant Etkenmen'de –Yazarı dini çalışmalara yönelik hareket etse de- yerini daha çok çeşitli duygulara bırakmıştır. Halkın gözyaşları, kaygısı, bakış açısı gibi unsurlar Ant Etkenmen içinde öne çıkmaktadır. İstiklal Marşı'nda ise daha çok şehitlik mertebesi, korkusuz bir ordu ve umutlu bir halk öne çıkarılmıştır. Unutulmamalıdır ki milli marşlar, döneme ait izleri başarıyla sergilerken, yazarından ve halkın mücadelesinden de beslenmektedir. Bu yüzden iki şair üzerinde durduğumuz ana nokta “mücadele” olmaktadır. Marş içlerinde de kana, toprağa bakış açısından farklılık gösteren bu mücadeleciler iki halkın, özgürlük kavramına da bakış açısı incelenmeye değerdir.

KAYNAKLAR

- ARSLAN, H. (2014). Mehmet Akif Ersoy'un Şahsiyeti ve Millî Mücadeledeki Rolü. *I.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar, 5(1), 117-150.*
- CİHAN, N. Ç. (2002). *Ant Etkenmen*, Köstence.
- HACIYEVA, M. (2008). *Marş ve Himn Anlayışı, Mehmet Akif Ersoy ve Ahmet Cavat*. I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu, 19-21 Kasım, s. 484-488, Burdur.
- KIRIMLI, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler(1905-1916)*. Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- KURAT, A. N. (2002). IV-XVIII. *Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*. Murat Kitabevi Yayınları, Ankara.
- OTAR, İ. (1968) “*Çelebi Cihan*”, Emel, 4-13.
- ÖZÜÇETİN, Y. (2012) “*Dikkat Çeken Yönleri İle Mehmet Âkif Ersoy*” Konferans, İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 91. Yıldönümü ve Mehmet Âkif Ersoy'un Vefatının 76.Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Anma Programı, Kırşehir.
- SARAY, M. (1996). *Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU, (TDK). (1998). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, C. I, Ankara.